

अथ

Nishaka Aelhyayam
Jyotisham.

116/15 (A)

निषेकादियाय

ज्योतिषम्

X

+

X

116
15

15
15
15

116
15 (A)

निषेकः
॥९॥

श्रीगणेशायनमः ॥ नमस्कृत्यगुरोः श्रीमत्पादपद्मं शुभप्रदम् ॥ निषेकाध्यायविरतिर्दुतवोधापलिरव्य-
ते ॥ १ ॥ यवनमते विसंवादि सर्वेष्वेव कृतं व्याख्यं ॥ तमवलोक्यतां निरसनामग्रंथाः जनेन सुगमप-
देरादित एव व्याख्यानमारभते ॥ विज्ञायते इति ॥ १ ॥ ज्ञानिभिः परप्रणीतवेलातोलनसाधनपदैः अत्र
जगति पुंसां जनानां जन्मतः शुभाशुभफलं वेत्ति विलम्बादेव ज्ञायते ततस्माद्विलम्बशुद्धेः आवश्यक-
त्वात् सत्यादिभिराचार्यै रनुक्तत्वाच्च इहास्मिन् ग्रंथे ताजकनायकैस्ताजकप्रवर्तकैः स्वत्तरवृत्तरोम-
कादिभिरुक्तं कथ्यते ॥ किंतु ॥ निषेककालो न स्य जन्मकालस्य शुद्धिः प्रोध्यते ॥ अत्रायं निश्चयः
यथा अमांते स्तर्ग्यचंद्रावेकराशौ समकलौ भवतः तद्वदत्रापि समयशुद्धौ सत्यां जन्मलग्ननिषेक-
चंद्रौ निषेकलग्नजन्मचंद्रावेकराशौ समकलौ भवतः ॥ ननु निषेककालीनस्फुटचंद्राधिष्ठितलग्ने
व जन्मभवतीति त्रिकिं प्रमाणमित्याशंका निरासार्थं ग्रंथांतरोक्तपद्यमपि विव्रीयते ॥ यथाह
विश्वनाथः ॥ १ ॥ जन्मलग्नकलापिंडं खखनागेर्विभाजितम् ॥ नक्षत्राद्यं भवेद्भुक्तं निषेकसमय-
स्य तत् ॥ १ ॥ तद्भुक्तघटी प्रांते युल्लग्नं जन्मचन्द्रकः ॥ १ ॥ जन्मलग्नकलापिंडं खखनागे र००
विभाजितं सत्यल्लब्धं तन्नक्षत्रं भवति ॥ शेषं षष्टिपुंसां तैर्भक्तं लब्धं वर्तमानं निषेकनक्षत्रस्य
घटिका भवति ॥ तासां किते तन्नक्षत्रसंबन्धि तिलगते निषेके जन्मसमये चंद्रो भवतीति ॥

॥९॥

निषे.

अतएवलग्नचन्द्रमसोर्जककालीनस्थितिर्वशातो गर्भस्थितिदिनाद्यानयनमाह लग्नांशकेच्छेद
ति २ यदा लग्नचन्द्रो एकांशके स्थितोस्तः तदा गर्भे गुणतारकाणि २७३ दिनानिवालो निवसतीति
शेषः यदा तु सप्तमभांशतुल्यश्चन्द्रस्तदा गर्भे पुनत्राणि २५८ दिनानिमातृकुक्षौ निवसति अ
ष्टमनवमभांशतुल्यो यदा चन्द्रस्तदा शीत्यधिकशतद्वय २८८ दिवसपर्यन्तं बालस्य मात
र्गर्भे निवासोत्तातव्यः ततो न्यूनाधिक्ये संस्कारमाह ॥ विनोक्तयोगैरिति ॥ ३ ॥ अत्र लग्नभो
ग्यांशादाश्च सप्तमभावभुक्तांशपर्यन्तं भुवस्तल इति संज्ञा सप्तमभावभोग्यांशादारभ्य
लग्नभुक्तांशपर्यन्तं खोर्द्धे इति संज्ञा विनोक्तयोगैरुक्त्या न्यभागजे चंद्रे भुवस्तलस्थे चंद्रे
लग्नं विशोध्य राशिं त्रिंशदुत्तितमं शक्युतं कृत्वा द्वादशभिर्भक्तं लब्धं फलं दिवसाः शेषं चतु
र्विंशतिगुणितं तद्द्वादशभक्तं लब्धं होरादिकं खोर्द्धे चंद्रे सप्तमभावं विशोध्य पूर्ववत् सर्वक
र्तव्यं द्विस्थं तत इति ४ ततस्तदनंतरं यत्पूर्वोक्तप्रकारेण उपेतं प्राप्तं दिनादिकं फलं तत्पूर्
वस्थानुद्वये निधाय एकत्र सर्वस्य होरां विधाय तस्मान्निधिभागलब्धं पंचदशं १५ शौर्यलब्धं
तत्पूर्वोक्तपथकृष्णपिता त्रविशो धयित्वा त एव विष्णुयः शुद्धाः सहोरा होरा सहिता घस्याः
तत्तहोरादिकं भवति ॥

दिवसाः ध्रुवयोगयोग्याः जाता इति शेषः रामाद्रिपक्षे रिति ५ तत्तुल्यमध्य इति ६ नन्वत्र ध्रु
 वद्वयं कस्मिन् योगः कर्तव्य इत्यपेक्षा यामाह इह भूतलस्ये चन्द्रे रामाद्रिपक्षेः २७३ सहयोगा
 त् खोर्द्धे च गजेषु दोर्भिः २५८ सहयोगात् अनुपातश्रुतौ गर्भास्थिसहर्गणो भवतीति शेषः
 कथं भूते खोर्द्धे पूर्वयोगे पूर्वस्मिन् पृथक् स्थापिते होरायोगे मन्त्रे अयमर्थः भूतलस्ये
 चन्द्रे लग्नचंद्रांतरतो लब्धदिनादिकं द्विष्टं कृत्वा एकत्र होराः कृत्वा ताभ्यः पंचदशभिर्लब्धं पृ
 थक् स्थे शोधयेत् खोर्द्धे स्थे चंद्रे तु पृथक् स्थे लब्धं योजयेत् एवं गर्भास्थिसहर्गणं संपाद्य
 तस्मान्निषेकाहर्गणानयनपुरःसरं असकृत्कर्मण जन्मलग्ननिषेकलग्नयोः शोधने व
 त्ति स्फुटद्युहोरेतिसाधपुष्टेन स्फुटद्युहोरासहितैः संयुक्तैः पूर्वोक्तोपलक्षितध्रुवके
 विहिते दिवागते जन्माहर्गणोयः स्फुटचक्रमास्यात् तात्कालिकचक्रमास्यात् तत्तुल्यम
 ध्ये निषेककालीनचंद्रजन्मसमयसूर्ययोर्भुक्तभोग्यां तद्वरात्वे यदि पूर्वातीतं जन्मलग्नं
 स्यात् तदा सत्यं अन्यथा अशुद्धं तथा वा ततो वापि जन्मचक्रादपि निषेककाले निषेकस
 मयेयादृशं यत्स्वरूपं लग्नं भवेत् स्यात् अस्य लग्नस्य तुल्ये जन्मसमये चंद्रे सति चलनं शु

द्धं अन्यथानेति यवनाः खनरुत्तादयो वदंति उदाहरणं संवत् १७५२ शके १६९७ वैशाख कृष्ण
 २ भूगोघटी ३० ३५ स्वाती नक्षत्रे ४३ ३४ हर्षणयोगे १६ श्रीसूर्योदयात् ३२ ३५ श्रीगंगाराम
 योऽरीकस्य मधुराया जन्म स्पष्टग्रहाः सौरपक्षीयाः
 पलभा ६ १९ वेधिता तूलमोनचंद्रांशः १४ १७ १४३
 एभ्यो द्वादशालब्धदिने १ शेषं २ १७ १४३ चतुर्विंशति
 गुणितं ५५ ५ १२ द्वादशभक्तं लब्धं होरादि ४ १ होरा
 कला ३५ ३२ द्विष्टं १ ४ ३ ५ २६ अस्य होरा २८ ॥
 ३५ २६ ॥ आभ्यः पंचदशभिर्लब्धं होरादि १ ५ ४ २९
 १ ४ ४ ॥ एतच्चंद्रमसो भुक्तलवर्तित्वात् पृथक् स्थे
 स्मिन् १ ४ ३ ५ हीनं १ २ ४ १ १६ ॥ ध्रुवके स्मिन् २७ ३ ५ १ २ युतं २७ ४ १ ७ ५ ३ जातो गर्भास्थि
 सहर्गणः ॥ अयं जन्माहर्गणो स्मिन् ३५ ६ शुद्धे जातो निषेकाहर्गणः ८२ ४ १ ९० संवत्
 १७५१ आषाढ शुद्ध नवमी ९ गुप्तो ३ ६ ५ ३ ॥ चित्रा २ ७ ३ ८ ८ ० हस्त ३ १ ९ ७ जातं ति

निवे.

निवेकचंद्र

निवेकसमयः शुद्धघटी २२।२०॥ अत्र लौलगाचंद्रौ लग्नां द्वापा १३।१५ चंद्रः
६।१०।२२।३३ अस्मात्पुनरपि सज्जन्त समयानुयनेन २६ घटी ३३।११ पलादि
कं एवमसकृत् कर्त्तव्या जातां जन्मलग्नयोस्तुल्यता जन्मलग्नं ६।५।१३।१५
॥ ॥ संवत् १७८९ फाल्गुन शुक्ल ३० उर्गावती नक्षत्रं शुद्धं सार्द्धं प्रहरोत्त
रं जन्म तत्र गताः २८।१०।२५।६। प्रतिवर्षस्य एकं एकं अंशं कल्पनीयं ॥
अंशाः २८ कला ५४ षट्भक्तं घटिकादि ४।४९ दशमभावः ३।१३।५४। निरय
नसारिणी स्थिती १२।१८ पूर्व घटिका ४।४८ युतं २४।७ दशमपत्रे २६ व्यं
साधित दशमलग्नं ४।२।३० सायनं ४।२२।२६॥ ॥ अथ गार्हास्थि तिदिना
नयने ॥ तत्र जन्मलग्नं स्फुटं कृत्वा ग्रहांश्चातात्कान् कृत्वा भावसाधनं वि
धाय वलावलं च सुविचार्य मासध्रुवकानूतेभ्यः पंचदश दिनान्तरं
वर्गोऽथ प्रसाध्य स्थापयेत् ॥ अन्तरं जातस्योत्तरं गः कश्चन प्रष्टव्यः

अयं विवेकः ॥ केन चिदुक्तं न चात्यमासारं भेजन्त तत्रास्य ध्रुवकस्य २४५।२९।२७। सं
 स्थापनं लगे अस्मात्पंचदशं ॥ कन्युनं सप्तमभवने कर्त्तव्यं २३०।२९।१७। यदि ल
 ग्नचंद्रौ एकराशौ समकूलौ भवतः तदा लग्नस्य दिना न्येवगर्भस्थितिदिना नीतिवेदित
 व्यं ॥ यदि च सप्तमभावचंद्रौ समकूलौ तदा सप्तमभवने स्थिता न्येव दिना निगर्भस्थिति
 दिनानीति ज्ञातव्यं ॥ यदा तु लग्नचंद्रमसोः सप्तमभावचंद्रमसोर्वा एकांशावस्थानं
 न भवति तदा त्वनुपातेन ध्रुवकयोर्वर्द्धनं कर्त्तव्यं ॥ तद्यथा ॥ लग्नभोग्यांशादारभ्य
 सप्तमभावभुक्तांशपर्यंतं भुवस्तलसंज्ञं तदुत्तराग्रज इति यवनानां संज्ञा
 सप्तमभावभोग्यांशादारभ्य लग्नभुक्तांशपर्यंतं द्वादशसंज्ञं द्वादशग्रज
 इति यवनसंज्ञा ॥ भुवस्तले चैवं दत्तदाचंद्रैर्लग्नं विशोध्य तस्यांशेभ्यः द्वादश
 भिलब्धदिनानि शेषाच्चतुर्विंशतिभिर्गुणितात् तैर्लब्धं होरादिवं एतत्सर्वं एक
 त्रस्थापयेत् तैर्लब्धं कलंकलाः एतत्सर्वं पथकस्थापितं अनुपातलब्धदिवसा

अयं विवेकः ॥ केनचिदुक्तं न चान्यमासारं मे जन्मतत्रास्य ध्रुवकस्य २४५।२९।२७। सं
 स्थापनं लग्ने अस्मात्पंचदशं ॥ कन्युनं सप्तमभवने कर्तव्यं २३०।२९।१७। यदि ल
 ग्नचंद्रौ एकराशौ समकलौ भवतः तर्हि लग्नस्य दिना न्येवगर्भा स्थितिदिना नीतिवेदित
 व्यं ॥ यदि च सप्तमभावचंद्रौ समकलौ तदा सप्तमभवने स्थिता न्येव दिना निगर्भा स्थिति
 दिना नीतिज्ञातव्यं ॥ यदा तु लग्नचंद्रमसोः सप्तमभावचंद्रमसोर्वा एकांशावस्थानं
 न भवति तदा त्वनुपातेन भुवकयोर्वर्द्धनं कर्तव्यं ॥ तद्यथा ॥ लग्नभोग्यांशादारभ्य
 सप्तमभावभुगांशपर्यंतं भुवस्तलसंतं तदुत्तराग्रज इति यवनानां संज्ञा
 सप्तमभावभोग्यांशादारभ्य लग्नभुगांशपर्यंतं रोहसंतं शोक्ल-अरज
 इति यवनसंज्ञा ॥ भुवस्तले चैवं स्तराचंद्रैर्लग्नं विशोध्य तस्यांशेभ्यः द्वादश
 भिलब्धदिनानि शेषाश्चतुर्विंशतिभिर्गुणितात् तैर्लब्धं होरादिहं एतत्सर्वं एक
 तस्यापयेत् तैर्लब्धं कलंकलाः एतत्सर्वं पृथक्स्थापितं अनुपातलब्धदिवसा

निषे

निषेकचंद्र

निषेकसमयः भुवधरी २२।२०॥ अत्र लो लग्नचंद्रौ लग्नं ६।५।१३।१५ चंद्रः
 ६।१०।२२।३३ अस्मात्पुनरपि सप्तमसमयानुक्रमेण २४५।३३।११ पलादि
 कं एवमसकलकर्त्तव्यं जातान् जन्मलग्नयोस्तुल्यता जन्मलग्नं ६।५।१३।१५
 ॥ ॥ संवत् १७८९ फाल्गुन शुक्ल ३० उर्गावती नक्षत्रं शुद्धं सार्द्धं प्रहरोत्त
 रं जन्म तत्र गतांशः २८।१०।२५।६॥ प्रतिवर्षस्य एकं एकं अंशं कल्पनीयं ॥
 अंशाः २८ कला ५४ षट्भक्तं घटिकादि ४।४८ दशमभावः ३।१३।५४। निरय
 नसारिणी स्य घटी १२।१८ पूर्व घटिका ४।४८ युतं २४।७ दशमपत्रे दृष्टव्यं
 साधितं दशमलग्नं ४।२।३० सायनं ४।२२।२६॥ ॥ अथ गार्भा स्थितिदिना
 नयने ॥ तत्र जन्मलग्नं स्फुटं कृत्वा ग्रहांश्चातात्कान् कृत्वा भावसाधनं वि
 धाय वलावलं च सुविचार्य मास ध्रुवकान् तेभ्यः पंचदश दिनान् ध्रु
 वकींश्च प्रसाध्य स्थापयेत् ॥ अनंतरं जातस्योत्तरंगः कश्चन प्रष्टव्यः

गर्भस्थितिदिनं २६०। १९। १२॥ इदं द्रुमु समतेनाप्येतान्येव दिनान्यायांति॥ यथा॥ वि
 लग्नशशिलिसिकासुथतडिक्तायास्तनोविधायकिलताः सुधीरजनिनाथभुक्ता
 ७८०। ३० हरेत्॥ अवाप्तमवशेषकं जिन हतं विभक्तं तथा भवेद्द्रुमुशोरितं स्फुट
 तं च होरादिकं॥ १॥ तदन्वितवियुग्धवे जननि॥ गर्भसप्तस्थितिः प्रसिद्धमनु
 दृश्यते ध्रुववियुक् द्युदं दंपुनः॥ निषेकद्युक्तं ततः स्फुटविधुः प्रसाध्येद्विद्यास ए
 व किल जायते प्रसवल गनुष्टौ स्फुटः॥ २॥ अर्थः॥ भूतलस्य वर्ति निचंद्रे चंद्रमसि
 लग्नविशोध्य खोर्द्धवति निचन्द्रे॥ लग्ने च न्द्रविशोध्य शेषस्य लिप्ता विधायता
 भूस्थिति व्यवस्था योजयेच्छोधयेद्वा॥ उदाहरणं॥ चंद्रः ३। २९। १७। १९ ल
 ग्ने ६। ३। २९। ५०। चंद्रो न लग्नांशाः ७२। १०। ३९। चंद्रमध्यगत्या लब्धं दिनानि
 ५। १९। २९। इदमस्मिन् ध्रुवके २७३। ५। १९। हीने जातं २६०। १७। ४३। इदं द्रु

निषे.

दिभ्यो विशोध्य शेषं दिनानि कुल लग्नस्य ध्रुवके योजयेदनु पाते वर्द्धितो गर्भस्थित्यहर्ग
 लो भवति एवं जन्माहर्गलं विशोध्य येन निषेकदिनगतं भवति यदा तु खोर्द्ध चन्द्र
 स्तदा चन्द्रे सप्तमभावं विशोध्य पूर्ववदुत्तरांशो भ्यो दिनानि कुल मानीय एथ कृत्य होरा
 विधाय पंचदशभिर्लब्धं फलं एथ कस्ये नियोज्य सप्तमभवनस्य ध्रुवके नियोजये
 रिति विशेषः एवं परिज्ञात निषेकाहर्गलं वार्षिकप्रत्ययं दृष्ट्वा प्रसंभवे सैकं
 निरेकं वा विधाय उदयकालिकः स्फुटः सूर्यः कर्तव्यः पुनर्जन्मकालीन स्फुटचं
 द्रमानीय अर्के भोग्ये सनेन निषेकसमयं प्रसाध्य तत्समये चंद्रः स्फुटः कर्तव्यः
 सचंद्रो यदिराशयं शकुलाभिर्जन्मलग्नतुल्यो भवति तदा जन्मलग्नं शुद्धं अन्यथा
 असह्यकर्मण शोधनीयं तत्प्रकारस्तु उदाहरणं लिखितः ६ ६ ६
 श्रीगणेशाय नमः॥ अथ पारसी कर्तव्यता श्लोकः विधायार्कलग्नं चंद्रात् स्फु
 टान् रसिकां तरीतितः वदू शिसंयुत लग्नं कार्यं प्रसंयदा भवेत् १ लग्नात्

के.

वसदशद्युगतां नित्यानंदेपि भूतलस्योर्ध्ववस्थया एकेकस्मिन्नासदिनादिकं ५।११।
२८। इदं ध्रुवकेकर्तव्यं संस्कारद्वयं ध्रुवकद्वये श्लोकद्वयेन प्रदर्शयन् एवमेव दिनानि
साधयति यथा व्यंगाकालिज्ञा स्वाध्यष्टांशा ८४ व्यंगानुवेन्दुभिः १९६७१६ यु
क्ताखाभगजे ८०० भूकागर्भस्थितो हर्गणः स्थितः १ विचंद्रांगकला स्वाध्यगतां
शा ८४ व्याविहीनता त्रिनगाक्षा ८ भूपक्षात् २९८५७३ खखाष्टा ८०० ता अहर्ग
णः २ विचंद्राङ्गकलाः ४३३०।३९ द्विस्थाः ४३३०।३९ चतुरशीतिभिः ८४ भूकाः
५९।३३।१९ लब्धाः कलादिकाः पृथक्स्थासुमुताः ४३८२।१२।१९। जाताः एता आभ्यः
२९८५७३ शोधिताः २९४९९०।४८। जाता अनुपातशुद्धाः एताश्चाष्टशोते ८०० भू
कालब्धं २६७।१७।१८ इदं पूर्वसदृशमेव दिनवृत्तं ॥ नानाभाई सारणीक
तादस्मादहर्गणात् पंचषष्ट्यधिकशतत्रयमुतात् ५८३ शोधितं जातं निषेक
दिनवृत्तं ३९५।७ अथ निषेकसमयानुयनं निषेकदिवसीयः सूर्यः १०।१२

५७।५५। गति६०।२४ जन्मचन्द्रः ३।२१।११।११। ग ७७९ अयनांशाः १९।२५। स्विदयमा
 नंसायनं २।७।२५०।३७।३४८।३३९। सायनार्कभोग्यकालः १९९।४६। निवेकलग्न
 स्थानापन्नस्य सायनजन्मचन्द्रस्य भुक्तकालः १२३।११। उभयोर्मध्योदयः १११३ स
 र्वयोगः १४३७ षष्ठ्युदते २३।५७। जातोषद्यादिको निवेककालः अत्रत्यः स्फुटचंद्रः
 ५।२९।२८।३५ ग ७२९।४। जन्मलग्नस्थानापन्नस्यास्य २९३।३९। भुक्तकालः।
 जन्मार्कः सायनः ७।२२।४८।२८। अस्य भोग्यकालः ८३।२५ उभयोर्मध्योदयः
 २९१३। सर्वयोगः ३२९। षष्ठ्युदते जातो जन्मसमयः ५३।३०। अत्रत्यस्फुटच
 द्रः ३।२१।११।२७ अस्य भुक्तसमयः १२९।३८। आधानार्कस्य भोग्यसमयः
 १९९। उभयोर्मध्योदयः १११३ सर्वयोगः १४३३ षष्ठ्युदतो जातः पुनरपि नि
 वेकसमयः २३।५३। अत्रत्यस्फुटचंद्रः ५।२९।२८।० पुनरपि जन्मलग्नस्थाना
 पन्नस्यास्य भुक्तकालः २९३।२२ सायनजन्मार्कस्य भोग्यकालः ८३।३४ मध्योदयः

६२७।८।१० अस्य भुक्तकालः १२२ जन्मस्वर्यः ७।३।२९। अस्य भुक्तसमयः २६४।
 उभयोरंतरं घटादिकं १।१२ एतज्जन्मे घटीपलेषु युतं ५५।२७ इदं पर्वतघटीभि-
 ४७।४७ एभिर्विहीनं जातः ७।४०। अस्मिन्नि ए समये पर्वतलग्नात् साधितं इदं
 ३।११। जन्मलग्नं ॥ वलमज्जलोपि पर्वतलग्नात् ४ प्रकारांतरेण जन्मलग्नसाधने
 तत्तुल्यमानात् तत्तु प्रसाधयति ॥ यथा ॥ पक्षां ततिथ्या ह्यवसानकाले स्फुटो विधेयौ ख-
 लुपुष्पवंतौ ॥ एकावसाने निशि सीतरश्मेर्दिने रवे रंशकला हि ग्राह्या ॥ १॥ गृहो ब्रह्म-
 दारिकुनायका हि चिंत्या सदा कार्यं विशेषसिद्धौ ॥ वलान्वितो यः खलु पंचवर्ग्य-
 स एव ग्राह्यः खचरेषु रवेः ॥ २॥ अंशोर्यदा लग्नसमीपवर्ती स स्यात्तदा स्यात्तसमं वि-
 लग्नं ॥ यदा तु मानं १० शक सन्निधा नेतत्तुल्यमानात् तत्तु भं प्रसाध्यं ॥ ३॥ एत-
 न्नतं वलमज्जलोपि कस्य कृते थ मिश्रीयव नो मनीषी ॥ द्वाभ्यां सुसिद्धस्य यदंतरा द्वे ह-
 ने धिक्के सुकूरहितं विलग्नं ॥ ४॥ अत्र पंचवर्गी साधने ॥ तु सखे हेशाः ग्रंथ कुर्ये वयं

२९१३ सर्वयोगः ३२१०। यद्बुद्धतो जातः शुद्धो जन्मसमयः ५३।३० अत्र शुद्धं जन्मलग्नं ५।२९
 २८।१० चैतत् प्रकारांतरेण निम्नानंदेन कृतम् गभस्थितिदिनानयनं यथा व्यंगांशः
 एधकृत्रिधाः रवाब्दाष्टोना इतो १२ इताः खतत्वाद्या हिति ययोगर्भाज्जन्मावधिस्थि-
 राः १ अस्यार्थः भूतलस्थे चन्द्रे व्यंगांशः रवाब्धवर्तिनि चन्द्रे चंदोनलग्नांशः
 द्विस्थाः एकत्रिधाः रवाब्दाष्टेन एधकृत्रिहीनाः इतो १२ इताः खतत्वं २५० मितं भ्र-
 वके युताः । तदा गर्भस्थितिदिनमारभ्य जन्मतिथिपर्यंतं स्थिरानामध्रवतिथयो भवन्ति
 ॥ खतत्वं २५० भ्रवकृत्थने उपलक्षणं अन्येषु भ्रवकेष्वेवमेव बोद्धव्यं निशेकलग्नांश-
 क मध्यवर्तिनि चन्द्रे गर्भस्थिते परमदिनानयनं दैवज्ञकं ठाभरणेपि यथा आधा-
 ने यदि दृश्यते स्थिरगते चंडीशचूडामणे नारीणां प्रसवस्तदा खलु भवेत् पुग्मा रूप-
 शेर्दिनेः २२२ सप्ताशीत्यधिके श्रवपक्षसहिते २८७ स्तस्मिंश्चरक्षेत्रे चंद्राष्टाश्विदि-
 ति २८१ रसाचलभुजै २७६ वा द्विभावे विधौ १ अस्यार्थः यदा चंडीशचूडाम

संविधुभुक्तिनिधेवर्वनखात्ता२० घटिकाचयोगः॥॥ स्वर्ग्यभागमतावे। ननिष्ठाश्चंद्र
 शसंयुताः॥ तत्ततथाभवेक्षारोनष्टजन्म नि निश्चयात्॥ एवं देवविश्वेष्टेः संविचा
 र्यनुहुर्मुहुः॥ नष्टजन्मवदेत्प्रहृ हरवल्लतमानसैः॥ मोंशमार्गाणां वेदेन। तविरुद्धते
 सौंशः प्रमाणाभिति॥५॥ ॥ अन्यच्च॥ ॐ भो वुनः परिधितर्कविभागवर्गे
 धारुतो जलधिनेत्र हतष्टकलं स्यात्॥ तत्सेरमानमखिलं व्यवहारयोग्यं पिंडे विभ
 क्तमथवा गुलतोपि वा स्यात्॥१॥ आसेन देह्यं निहितं पुनस्तद्देधांगुलेः संयुति त
 जलस्य॥ खखेदुरामे। श्वहृतं यदा तद्रोणादिमानं सलिलस्य तत्स्यात्॥२॥
 वृत्तपात्रचतुर्धांशं वर्गितं वेधताडितं॥ खखचंद्रगुणेर्भक्तं लब्धं रोणादि
 वारितत्॥३॥ एवं क्रीडातडागानां कूपानां सरसां तथा॥ श्रोतो वृद्धि विहीनानां
 प्रमाणां गणको वदेत्॥४॥ ॥ अथान्नपरिमाणं॥ अन्नं पुदशमोशो
 तपुष्यैकादशोशः परिधिनवमभागः शुद्धधान्येषु वेधः॥ नवतिपरिधिष

योतरेउक्ताः॥ श्रेयाः॥ यथा॥ रविभगुशानिशुक्ले ज्येष्ठे दुसौ म्यावतीशाशानिकुजगुरुचंद्रा
 स्वामिनो हि त्रिराशौ॥ गुरुशशिबुधभौमादित्यदेत्येयसौराः शितशानिकुजदेवे ज्येष्ठे
 रात्रिलभे॥१॥ अन्यत्रायुक्तं॥ यथा॥ स्वर्ग्ये मंदाभगुसोमभौमाः शनिर्बुधो देव
 गुरुर्भगुश्च॥ आराकं जौमेषमर्गेद्रकार्मुकादिनेति शीथे गुरुस्वर्ग्यमंदाः॥१॥ चंद्रा
 सुरेज्योऽवनिजोऽथसौम्यशनीगुरुभौमभगुविधुश्च॥ मेघान्नजोऽदधकार्मुकाच्च
 क्रमात्रिवेशायवैतैः प्रदिष्टाः इति॥ उदाहरणं॥ ॥ रात्रौ पूर्णांतोत्तरे चंद्रं॥२॥ ॥
 १०। शस्यास्य च चवर्गेशाः एषां मध्ये सर्वेभ्यो धिक्कलः ६२५०। १३। २२। २८ शौल
 नां शासनः अतोऽशस्यकलासमं विलग्नं ६। ३। २२। २८ मिश्रीमतेन तु पूर्वसाधितं पार
 १२८। ०। विलग्नं अंतरा ६१। ५७। १४। युते ६। १। २५। १४। पर्वतोत्साधितं विलग्नं रहि
 तं ६। १। २५। १४। जाता उभयोस्तुल्यता शुद्धे कालः ५३। ५१। नन्वेवं समक्ष्य संबंध
 लग्नशुद्धि विधायाने किं कर्तव्यमित्यत आह॥ सुषुधीर्बुद्धिर्येन सुधिया जनेन॥

अत्रचनिषेकसमयेपिजन्मकुलं जन्मसमयसदृशं तन्वादिभावफलं लयादीनां भावानां शुभमशुभं
 वाफलं समस्तम् ॥ सुदृष्टातयं ॥ किं कृत्वा पूर्वमादौ आधानलभ्यमपि निषेकलग्नमपि सम्यक्
 तिनेषु लयेन अवेद्य संशोध्य कथं भूतमाधानलग्नं तत्कालखेवरच्युतं ॥ तत्कालिकयं स्पुटस
 हितं ॥ अथास्योत्पन्नस्य जनस्य किं जातमात्रस्येति ॥ वक्ष्यमाणं निश्चयं कुर्यात् ॥ यावत्तयं
 तं समद्वयलग्नं शुद्धिर्न जायते तावत्तयं तं शुभमशुभं च वक्तुं न शक्यते इति भावः ॥ ३३ ॥ कंचेनि
 स्यान्नेदेन ॥ ॥ एस्तुतिकाले त्वथ गमकालं जानातियो नौ गणकः स्फुटं हि ॥ कथं स जानाति
 यिति श्रवणेन दशाफलं भावफलं शुभाशुभमिति ॥ ॥ अथ जरदस्तमस्तं जन्मसमयात्
 यद्वर्षं शुभाशुभं भवति तद्रव्यं ॥ शुभाशुभं भावफलं यस्मिन् दृष्टं ततः प्राग्जननाच्च प्रत्यक्षमेकां
 शविवर्द्धनेन चाल्यस्तसीरः फलस्य तज्ज्ञेः ॥ १॥ षड्भुक्तं अंशादित आप्तकालं तियो जये जन्म
 घटीपलेषु ॥ तस्मादपीष्टायुनरेव साध्यो लंको दयेः स्वेष्टतमोत्रभावः ॥ जायातन्तस्वोद
 यमानयोगादुक्तो हि मागो जग्दस्तकेन ॥ तदक्षनाशोक्तफलप्रदातायेनेष्टभावस्य हितु
 ल्यतास्यात् ॥ ३॥ ॥ संवत् १७८४ शाके १६४९ श्रावण शुक्ल ९ शनौ घटी ४ मनोहरपुर

ह

स्य विजयः कृतः स्पष्टः सूर्यः ३१२१३७ ॥ १७४५ ॥ १७८४ ॥ अनयो रंतरंगताकादि ३८
 ८१९१६ दशमं लमं ३१४१९९१९८ साय ३७ ॥ ३३ ॥ नमू २१२३ ४५ १७ गताका
 रसभक्ता फलं घटादिकं ६१२९ दशमका २७ ॥ ३७ ॥ लं १११३७१३४ मध्येषदु
 गितं ३८ ६४३९५३ ४५ ४३ इष्टदिने दशमं सायनमू ५१९ ४४ ३२ दशमल
 ग्नघटी १९१२२ इष्टदिने घटी ६१२९ युते १२५ ४३ इष्टदशमं ४१२१९९ अथ नष्ट
 जातकम् ॥ ॥ प्रह्लादकालोत्पन्नं स्पुटं तत्संवीक्ष्य सर्वे खचरायथास्युः
 तथा निवेश्या अथ यत्रयस्य भावो वलाद्यस्तु विलग्नमत्र ॥ ततोः सकाशाद्यतमेष्ट
 हेनावाचापतिस्तस्य सकाशतो वा ॥ गतानिवर्षाणि ततो ह्यरश्मेः सकाशतो मासदिना
 निपक्ताः ॥ संचंद्रसूर्यस्य लवादिनिध्नाः वर्षेर्जते द्वादशभाजिताः स्युः ॥ मास
 स्तएवाशुगतावनिध्नाः खरामं भक्तातिथिरत्र शेषं ॥ लब्धं हि भक्तं रविलुशेषपक्षे
 ततश्च वारस्ततएव नाडी ॥ सूर्येन्दुलिप्तायुतिवर्षनिध्नीवे दोहता ४ स्ताघटिका
 भवति ॥ ततोत्ररुद्रं हि मरश्मिभागा गतावनिध्ना नगनेत्र २७ भक्ताः ॥ शेषेषु भ

देवर्जिते वेधनिघ्ने घनगणितकुराः स्युर्मागधाताश्चरवार्यः ॥ ६ ॥ चतुरस्यान्तरातस्य विस्तारा
यामवेधजैः ॥ अंगुलैर्गुणितैर्भक्तैः रसां कव्यो मसागरैः ४०६६ ॥ ७ ॥ यत्नं च तद्भवेद्वि
द्वन्मानंदोणादिनिश्चितम् ॥ यवशर्वपशालीनामन्येषामनुपाततः ॥ ८ ॥ गोधूममाष
पुंडालमुद्राढविमकुष्टिर्वै ॥ चणकास्तंडुलाः काकाकंगरनिष्पावचानलाः ॥ ९ ॥ मस्त
राश्चैव वक्तव्याः सरसैस्त्रिभिरेव च ॥ श्यामा कंकोरवान् कुष्ठकुसुमांशालिवर्जितान् ॥ १० ॥
॥ अथान्तराशेः प्रमाणं स्थूलधान्येन वांशस्तु मध्यमे दशमांशकः ॥ लघुल्येका
दशमांशस्तु परिधिर्वेधदृश्यते ॥ ११ ॥ परिधेः सार्द्धं चांशो वर्गे वेधांगुलैर्हतः ॥ तर्कां कुरवा
विभिर्भक्तो द्रोणादिधान्यमादिशेत् ॥ १२ ॥ खातस्य वृत्तस्य सुखंतलं च संयोजयित्वा र्द्ध
कृतं सुविद्वन् ॥ तत्पादवर्गेण निरुत्यैवेधं खखेनुवेदै ४९०० विभजेति मितिः स्यात् ॥ १३ ॥
॥ ततः पाषाणप्रमाणं ॥ तडुल्लेधव्यासैर्दद्यात्तामंगुलान्यश्मनोबुधः ॥ सर्वा
णि तानि विभजेत् व्योममार्गताशंकरैः ११५० ॥ १४ ॥ लब्धं द्रोणादिमानं स्यात् अश्म

नो नात्र संशयः ॥ खडिगेरिकयोस्तद्वत्सैधवस्य तथा करैः ॥ १५ ॥ तत्तद् द्रावचतुष्टयं ४ त्रि
 धासंगुलितं भजेत् ॥ व्योमवाणहतेर्लब्धं द्रोणा घं मानमादिशेत् ॥ १६ ॥ चक्राकारस्य च
 ये बंधनस्तु ल्योपलेस्य च ॥ शृंगाटकनिभस्यापि स्तंभस्योदूर्तुलस्य च ॥ १७ ॥ पादांशवर्ग
 पिंडं व्योमसायकशंकरैः ११५० ॥ यल्लब्धं सद्रवे सत्यं द्रोणा घं मानमद्रुतं ॥ १८ ॥ ततो
 लोहं ताम्रपित्तलकांशयरंगादिमानं विस्तारोत्सेधदैर्घ्यानामंगुलान्यथ संबुधः १२ ॥ स
 र्वाणि तानि विभजेत् वाणपर्वतमार्गणैः ५७५ ॥ २० ॥ लब्धं द्रोणादिघं मानं सत्यं च नात्र
 संशयः ॥ सखिद्रोतामयंत्राणामनुपाताद्विनिर्दिशेत् ॥ २१ ॥ ॥ इति जलधा
 न्यपाषाणमानम् ॥ ॥ कूष्मांडरेखादशभिश्च गुण्यापुनः शतैर्गुण्यपुनः स
 मुद्रैः ॥ सूर्यैर्ह तैलं मयात्रवीजं शाक्रेपलेत्यद्रुतकोतुकार्थं ॥ १ ॥ कूष्मांडरेखा
 यमवर्गिगुण्यापुनः शतैर्गुण्यपुनः समुद्रैः ॥ ग्रहेर्विभागं विनियोजयित्वा ते दीजसंख्यां
 नूनमोवदंति ॥ २ ॥ दाडिमस्य सुपक्षस्य प्राकारं त्रिगुणीकृतं ॥ पश्चाच्चतुर्गुणीकृतं ॥

षड्गुणं बीजमादिशेत् ॥ निंबुनीकस्य जेवीरं नारंगीकरणस्तथा ॥ समेषु द्विगुणं बीजं विष
 मे त्रिगुणं भवेत् ॥ १ ॥ शरपरिधिस्त्रिकसहितो वर्गितश्चेषु पुनस्त्रिकसहितः द्वादशह
 तालं व्यंशै रबंधाश्वककव्यं ॥ कृष्णान्डरेखा दशने ३२ विगुण्यास्त्रे हतायदाप्तं तेषु
 युक्तं खलु बीजसंख्या प्रोक्ता बुधै रद्रुतकौ तुकार्थं ॥ शरीरघ परिपंक्तिश्च त्रिभिर्गुणै र्ना
 सवर्गिता ॥ हरे द्वादशभिर्न व्यंशार संख्या मुदीरयेत् ॥ कलिंगरेखा गुणिताश्च
 सम्य क्कथतिश्च गुण्यं न नैश्च गुण्यं पुनरेव जायते ॥ आप्तां क्व बीजं गणकेन प्रो
 क्तं ॥ गले कानो गुणगुणनेश्च न्यवाण समन्विते ॥ पुनः पुनरग्निगुणि तंतन्मात्रं
 बीजमादिशेत् ॥ जं बीरस्य सुपकस्य रेखा चाधिगुणस्य च ॥ आप्तां क्व बीजसंयुक्त
 मेवं गणक कथ्यते ॥ न्यग्रोधवक्षं गणि तेन हीर्घं स्फुल्लं च गुण्यं क्रियते च पिंडं
 शारवा च गुण्या खरवव किगुण्य माप्तां क्व पत्रं मु निभिः प्रदिष्टम् ॥ ६० ६१
 रसर्तुनां चन्द्रे वे सप्तम्यां फाल्गुने सिते ॥ सीतारामेण शुक्लेन लिखिताऽध्या न संस्क्रिया ११५

116
15

ॐ
निषेकदिपा २१०

विदेक... ॥

X

X

116
15 (A)

2155